

Innuttaasut pitsaanerusumik peqataatinneqarnissaat

Naalakkersuisunut innersuussutit

Innuttaasut Pitsaanerusumik Peqataatinneqarnissaannut NGO-t Suleqatigiit

11-03-2014

Pitsaasumik innuttaasunik peqataatitsinermi pissutsit nalunaajarnerat kiisalu maannakkut innuttaasunik peqataatitsinermi amigaataasut aaqqissuteqarfiginissaannut Naalakkersuisunut innersuussutit assigiinngitsut

Tunuliaqut

2012-imi London Mining Isukasiata eqqaani saviminissamik piianissaminut akuersissummik qinnuteqaateqarpoq. Qinnuteqaateqarnerup siornatigut kingornatigullu inuiaqatigiit peqataatinneqarnerisa annikippallaarnera annertuumik isornartorsiorneqarnikuuvoq.

Isornartoqartinneqartut ilaatigut aaqqiissuteqarfiginiarlugit Naalakkersuisut 6. juuni 2013 innersuussutinik assigiinngitsunik akuersissuteqarput. Inuussutissarsiornermut Aatsitassaqaarnermut Suliffeqaarnermullu Naalakkersuisoq Jens-Erik Kirkegaard oqarpoq¹, True North Gems-ip Qeqertarsuatsiaat eqqaanni rubin-inik paaaniarneranut atatillugu tusarniaasoqaliinnartoq innersuussutit malittarineqalereersinnaassasut, tamatumalu kingorna qanoq suleriaaseqarluni innersuussutigineqartut piviusunngortinneqarnissaat isumagineqassalluni. Taamatut suliniuteqarnermi soqutigisallit assigiinngitsut sulinermi peqataatinneqarnissaat siunniunneqarpoq.

Tamanna pissutigalugu kattuffiit assigiinngitsut nutaamik suleqatigiiffiliorput, aatsitassanut atatillugu innuttaasut pitsaanagerusumik peqataatinneqarnissaat siunertaralugu. Suleqatigiit anguniagaraat qinikkatta aalajangigassaat pillugit siusissukkut, paasissutissiilluarneq tunngavigalugu, naammaginartumik kiisalu inatsisit naapertorlugit innuttaasut peqataatinneqartarnissaat.

Kattuffiit, inuillu ataasiakkaat eqimattakkaallu, suliariniakkat annertuut allallu aatsitassanut atatillugu suliariniakkat ineriartortinneqarneranni, pitsaanagerusumik innuttaasut peqataatinneqarnissaannik demokratiillu naapertorneqarnerunissaannik anguniagaqartut , suleqatigiinnit ammaffigineqarput.

Suleqatigiit sulinerminni tunngavigisaat bilag 1-itut matumunnga ilanngunneqarpoq.

¹ Sermitsiaq.AG. 9. Juuni 2013. http://sermitsiaq.ag/i-inddrages-hoeres-Akulerutsinneqarlusilu_tusaaniarneqartalissaasi

Tunngaviusussatut eqqarsaasersuutit isummallu tunngavigineqartut imarisaat

Innuttaasut pitsaanerusemik peqataatinneqarnissaannut ataani innersuussutigineqartuni, sukumiisumik innuttaasut peqataatinneqarnissaat qulakkeerniarlugu tunngaviusussatut eqqarsaasersuutit isummallu tunngavigineqartut imarisaat aallaavigineqarput.

Politikkikkut aaliangiisoqassatillugu innuttaasunik peqataatitsiniaariaatsit nammineq tunngaviusumik pitsaaqutaallutillu aamma demokratiimik naapertuillu arnerunissamut inuillu tunngaviusumik pisinnaatitaaffiisa qulakkeernissaannut periusissaavoq. Inuiaqatigiinni pissutsit pillugit isummat soqutigisallu tamarmik aalajangiini arnermi saqqummiussornissaat qulakkeerniarlugu, innuttaasut ataasiakkaarlutik namminneq soqutigisatik aallaavigalugit peqataatinneqartariaqarput.

Innuttaasut peqataatinneqarnissaanni inuit pisinnaatitaaffii tunngavigineqarput. Inuit pisinnaatitaaffii innuttaasut peqataatinneqarnissaannut qulakkeerutaasussatut pingaarnerpaat tassaapput:

- killiligaanani oqaaseqarsinnaaneq
- katersuussinnaanermut kiffaanngissuseq
- peqatigiiffeqarnissamut kiffaanngissuseq
- peqataatinneqarnissamut pisinnaatitaaffik
- ileqqutoqqat naapertorlugit nunamik atuisinnaanermut pisinnaatitaaffik

Innuttaasut sukumiisumik peqataatinneqarnissaannut oqartussat pisussaaffiisa naammassineqarnissaat pisariaqarluinnarpoq. Oqartussat pisussaaffi, innuttaasut sukumiisumik peqataatinneqarnissaannut qulakkeerissutaasussat pingaarnerit tassaapput:

- inuiaqatigiit paasisutissinnissaannut pisussaaffik
- innuttaasut sunnerneqartut saaffiginissaannut pisussaaffik
- aalajangiini arnermi innuttaasut sunnerneqartut peqataatinnissaannut pisussaaffik

Inuiaqatigiit politikikkut ingerlaneranni demokratiimik naapertuini arnermi peqataatinneqartussat pingaaruteqarneraat tassaapput qinersisartut, qineqqusaartut ataasiakkaat kiisalu partiit, Inatsisartut, Naalakkersuisut kiisalu pisorta qarfiit. Qineqqusaarnermi qineqqusaartut ataasiakkaat partiillu politikimittut saqqummiussaannut qinersisartut isummernerisa, Inatsisartut qanoq katitigaanerannut sanilliunneqarsinnaanissaat qulakkeerniarlugu, qineqqusaarnermi innuttaasut peqataatinneqarnissaat pisariaqarpoq.

Ulluinnarni inuiaqatigiit akornanni demokratii naapertorlugu suleriaaseqarniarnermi innuttaasut, NGO-t kiisalu oqartussat (Inatsisartut, Naalakkersuisut kiisalu pisorta qarfiit) pingaaruteqarneraapput. Politikikkut aalajangiiniarnermi demokratii naapertorniartorlugu, inuiaqatigiit (innuttaasut kiisalu NGO-t) innuttat nalinginnaat taakkualu kattuffii namminneq piumassutsiminnik ingerlataat, inuiaqatigiit akornanni oqalliseqataasut, sapinngisamik assigiinngitsunik isumallit peqataatinneqarnissaat pingaaruteqarpoq. Peqataatinneqartut tunuliaqutaat assigiinngiiaarnerujartortillugit, inuiaqatigiillu akornanni oqallinnerit annertusiartortillugit, assigiinngitsunik inissisimaffillit najugallillu amerlanerit oqartussaaqataatinneqarsinnaassapput. Innuttaasunik peqataatitsinerit assigiinngitsunik ingerlanneqartarput, taakkualu qanoq sukumiitigisunik peqataatsitsissutaasinnaaneri naapertorlugit imatut tulleriaarneqarsinnaaput:

- Aalajangiisoqassatillugu paasisutissiisarneq innuttanik peqataatitsiniarnerit annikinersaraat nalinginnaasumillu attaveqatigiinnertut illuatungaannarsortutut isigineqartarluni.
- Innuttaasunik peqataatitsiniaanermi tusarniaanerit/saaffiginninnerit pitsaanerisumik peqataatitsinerupput. Oqartussat tusarniaatitsisarput, taakkunani saqqummiunneqartut aalajangiiniarnermi ilanngunneqarnissaat siunertaralugu.
- Isumasioqatigiinneq, oqartussat innuttaasullu kiisalu peqatigiiffiit nammeneq piumassutsimik ingerlanneqartut illuatungeriillutik attaveqatigiinnerat, aalajangiiniarnermi innuttaasut suli pitsaanerisumik peqataatinneqarnerattut isigineqarpoq.
- Suleqatigiinneq, soorlu naleqqatigiilluni suleqatigiinnerit, aalajangiiniarnermi innuttaasut peqataatinneqarnissaannut periutsit pitsaanersaraat. Taakkunani qanoq aalajangiisoqarnissaa isumasioqatigiissutigineqartarpoq kiisalu aalajangerneqartut atuuttussannngortinnissaat suleqataasunit tamanit akisussaaffigineqartarluni.

Innuttaasut pitsaanerisumik peqataatinneqartarnissaat qulakkeerniarlugu NGO-t suleqatigiit innersuussutaat

- Innuttaasut peqataatinniarnissaannut periusissamik Naalakkersuisut pilersarusiortariaqarput, peqataatitsiniaanermilu anguniakkat peqataatitsiniaanerlu iluatsittutut taaneqassappat suut anguneqartariaqarnerisut tulleriiaarlugit nalunaarsorlugit.

- Aalajangiiniarnermi sapinngisamik paasissutissat tamarmik saqqummiunneqarsinnaassapput.
- Innuttaasut peqataatinneqarnissaat qanoq isumaqarnerseq kiisalu suna siunertarineqarnerseq inuiaqatigiit innuttaasullu ataasiakkaat akornanni erseqqinnerusariaqarpoq ². Taaguutit assigiit assigiimmik isumallit atorneri paasiuminarsaataasarput.
- Inatsisit, innersuussutit kiisalu periusissaq pitsaanerpaaq naapertorlugit innuttaasut peqataatinniarnanni periusissat ersarissut inerisarneqartariaqarput.

NGO-t suleqatigiit inatsisissatut innersuussutaat

- Nunat tamat inatsisaat, taakkua isumaqatigiissutaat, nalunaarutaat kiisalu ileqqussatut aalajangersagaat inatsisinut taakkununga attuumassutilinnut akulerussuunneqartariaqarput.
- Tassungu ilanngullugu, innuttaasut peqataatinneqarnissaminnut pisinnaatitaaffiat inatsisinut ilanngunneqartariaqarpoq.
- Pineqartumik suliarinnittussat maalaarfissallu immikkoorluinnartariaqarput.

Tusarniaariaatsit naammaginatutut nalilerneqarnissaannut NGO-t suleqatigiit innersuussutaat

- Innuttaasut peqataatinneqarnerisa pitsanngorsarnissaannut aningaasaliissutit agguanneqarnerini, NGO-t suleqatigiit peqataatinneqartariaqarput.
- Ingerlatsiviit, misissuiliinnarlutik iliuseriniakkaminnut naapertuuttunik aningaasartuutissanik piareersimasuuteqarnissaat piunasaqaatigineqassaaq, oqaatsit innuttaasut paasisinnaasaat atorlugit paasissutissiisinnaasumik immikkut ilisimasalimmik, arlaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik atorfinitisisoqarsinnaaqullugu.

² Anna-Sofie Hurup Olsen & Anne Merrild Hansen , Impact Assessment and Project Appraisal (2014): Perceptions of public participation in impact assessment: a study of offshore oil exploration in Greenland, Impact Assessment and Project Appraisal, DOI: [10.1080/14615517.2013.872842](https://doi.org/10.1080/14615517.2013.872842)

- Immikkut ilisimasallit, soqutigisaqaqatigiit eqimattakkaallu kissaatigisaat naapertorlugu tusarniaanermi paasissutissiissutinik nassuiaasussat. Tamatumunnga aningaasartuutissat arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik, politikkikkut sunnerneqannginnissamik tunngavik naapertorlugu, aningaasaateqarfik aqputigalugu suliffeqarfinnit akilerneqartassapput.
- Immikkut ilisimasalinnik arlaannulluunniit atanngitsunik inuttalimmik ataatsimiititaliortoqassaaq, tusarniaanermik nakkutilliisussamik pitsannorsaataasinnaasunillu innersuussuteqartussamik.
- Tusarniaanerit minnerpaamik sap.ak. arfineq pingasunik sivilisussuseqartarnissaat malinneqartariaqarpoq.

NGO-t suleqatigiit tusarniaalluni ataatsimiinnernut atatillugu innersuussutaat

- Suliariniakkat pineqartut pillugit innuttaasut apeqqutaat tamarmik akineqartariaqarput, innuttallu apeqqutaasa qanoq misissornerqarnissaat akineqarnissaallu aalajangersaaffigineqartariaqarput.
- Tusarniaalluni ataatsimiititsinissat minnerpaamik ullunik 14-inik sioqqullugit, sapinngisamilli tamatuma siornatigut, kiisalu sap.ak. qaangiunnerani kiisalu tusarniaalernerminni ullut sioqqullugit tusagassiutitigut, nuna tamakkerlugu sumiiffinnilu tv radiolu aqputigalugit aggersaasoqartassaaq.
- Paasissutissiissutit teknikkimut attuumassutillit tusarniaanerit sioqqullugit nassiunneqassapput, oqaatsillu innuttaasut nalinginnaat paasisinnaasaat atorlugit saqqummiunneqassallutik.

Saqqummiusseriaatsit pillugit NGO-t suleqatigiit innersuussutaat

- Tusarniaanermi paasissutissat innuttaasunit tamanit paasinarneqarnissaat periarfissinneqartariaqarpoq kiisalu radiokkut tv-kkulluunniit tusarniaanernut malinnaanissaminnut periarfissaqartariaqarlutik.

- Paasissutissat allaganngorlugit, takusassianngorlugit kiisalu oqaatsit paasiuminartut atorlugit saqqummiunneqartariaqarput.
- Suliffissuaqarnermit paasissutissat isertuussaannngitsut tamarmik tusarniaanermut atatillugu nittartakkami saqqummiunneqartariaqarput.
- Tusarniaanerni paasissutissat naalisarnerat naqitanngorlugit pineqarsinnaassapput nunamilu tamarmi siammerterneqassallutik.
- Internet aqqutigalugu attaveqatigiiffiit, pingaarnerusumik Facebook, isumasioqatigiinnermi atorneqassapput.
- Meeqqat atuarfiini, ilinniarnertuunngorniarfinni ilinniarfinnilu allani ilisimasat annertusarnissaat kiisalu amerlanerusut ilinniagaqarsinnaalernissaat inerisartariaqarput.

Bilag 1: Innuttaasut peqataanerulernissaat pillugu suleqatigiit

Sulinerannut tunngavigisaq

14. oktober 2013-mi soqutigisaqaqatigiiffiit assiigiinngitsut (NGO) aamma innuttaasut suliniutinut annertuunut aamma aatsitassarsiornermut tunngatillugu sulianut allanut suleqatigiit innuttaasunik pitsaanerusemik peqataanerulersitsinissamik siunertaqartut pilersippaat.

Suleqatigiit kattuffinnut, eqimattanut aamma inunnut ataasiakkaanut ammavoq, innuttaasut pitsaanerusemik peqataanerulernissaannik suliaqartunut aamma kikkut tamat oqartussaaqataanerat tunngavigalugu suliniutinut annertuunut aamma aatsitassarsiornermut allanut tunngatillugu ineriartortitsinernut peqataanerulernissaq anguniarlugu.

Suleqatigiinni peqataasut isumaqatigiissutigaa matuma kingulianiittutut periuseqarniarlutik:

Takorluugaq

Suleqatigiit oqallinneq ineriartornerlu pillugu ataatsimoorfiussapput, ammasumik oqallitsitsisarnissanut qaaqqusisartussat, pikkorissarnernik ingerlatsisartussat aamma innuttaasut aalajangiiffigisassanut paasinninnermik tunngaveqartumik peqataatinneqarnissaannik allatigut iliuseqarnikkut aqutissiuussisartussat Kalaallit Nunaanni suliffissuaqarnikkut ineriartortitsinernut tunngasutigut aamma Kalaallit Nunaata imartaani.

Siunertaq

Suliassaralugu siusissukkut, paasinninnermik tunngaveqartumik aamma innuttaasut malunnartumik peqataatinnerisigut ukiuni makkunani qinikkatta aalajangiiffigisassaannut peqataanissaq. Aalajangerit avatangiisinut, pinngortitamut aamma inuiaqatigiinnut kinguariinnullu siunissami annertuumik kinguneqartut. Tamakkua aalajangiinerit misissueqqaarnernut (ujarlernernut) imaluunniit piiaanernut tunngasuuneri aamma iliuseqarnerit Kalaallit Nunaata nunataaniinneri imartaaniinneriluunniit apeqqutaatinnagit. Suleqatigiit pineqartut pillugit anguniakkat ukuusut piviusunngortinniassavaat:

- Ammasumik ilisimasat aamma isummat pillugit soqutigisaqaqatigiiffinnit aamma soqutiginnittunit innuttaasunullu toqqartumik sunnerneqartunit peqataaffigineqarluni paarlaasseqatigiiffiusoq suliffissuaqarnerit nutaat pillugit oqallinnernut aamma innuttaasut peqataatinneqarnerannut tunngasutigut.

- Siunnerfeqarluartumik ataatsimoorfiusoq, innuttaasut siunissami qanoq iliornikkut pitsaasumik peqataaneruleqqullugit aallaaveqartumik siunnersuusiortarfiusoq.
- Innuttaasut pitsaanerpaamik misilittakkat atorlugit ineriartortitsinerit pillugit Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanik oqaloqateqartartussa. Assersuutigalugu tamanna pisinnaavoq ataatsimoortumik inassuteqaasiornerni, oqaloqatigiinnerni aamma toqqartumik suleqatigiinni peqataanerni.
- Innuttaasut peqataatinneqarnissamik pisinnaatitaaffiisa inatsisitigut tunngaveqalernissaat tigussaasunik malittarisassaliornikkut suliaralugit.
- Innuttaasut paasitinneqarlutik peqataatinneqarnissaat pillugu kattuuffiit arlaqartut suliaralugu ingerlateriigaannik nukittorsaanissaq peqataaffigissallugu.

14/10 2013-mi akuersisut :

Transparency International Greenland

ICC Greenland

WWF Verdensnaturfonden

Avataq

KNAPK

Foreningen af 16. august

Karen Motzfeldt

Uffe Jakobsen

Harry Enggaard

21/10 2013-mi akuersisut:

Earth Charter Greenland